

Motion till riksdagen 2016/17:155

av **Birger Lahti m.fl. (V)**

Ett elnät vi äger tillsammans

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se till att enhetligare elnätstaxor införs för att utjämna de orättvisa skillnader som finns i dag och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ellagen bör ändras för att motverka oskäligen prishöjningar för konsumenterna och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att göra det svenska elnätet samhällsägt och tillkännager detta för regeringen.

2 Det svenska elnätet

Det svenska elnätet är uppbyggt av tre olika nivåer – lokala elnät, regionala elnät och stamnät. De flesta elanvändare är anslutna till ett lokalt elnät, som i sin tur är anslutet till ett regionalt elnät. De regionala elnäten är i sin tur anslutna till stamnätet. Totalt omfattar det svenska elnätet 555 000 km, varav 360 000 km är jordkabel. Om det skulle gå att sträcka ut det svenska elnätet i en enda lång ledning, skulle det räcka mer än 14 varv runt jorden.

Stamnätet ägs av staten och förvaltas av Svenska kraftnät. Regionnäten och lokalnäten förvaltas i stället via s.k. koncession, dvs. att staten gett en aktör möjlighet att driva, underhålla och förvalta nätet. Regionnäten ägs till största delen av tre bolag: Eon, Vattenfall och Ellevio. Det finns ungefär 160 lokala elnätsföretag i Sverige, men hur stora områden de hanterar varierar stort. En del mindre företag förvaltar bara några kilometer ledning, medan andra äger tusentals mil.

2.1 En orättvis prissättning

På den svenska elmarknaden är det upp till den enskilda konsumenten att själv välja elleverantör. Det finns omkring 180 aktiva elhandelsbolag och tusentals olika elavtal att välja på. De tre största bolagen (samma som äger regionnäten) är i särklass störst på marknaden även som leverantörer. När det gäller själva nätet är dock konsumenten hänvisad till det företag som råkar vara nätägare just där. Det är inte möjligt att byta nätleverantör hur höga priserna än blir, eftersom det knappast lönar sig att bygga fler ledningar till samma fastighet.

I år är det 20 år sedan elmarknaden i Sverige avreglerades. Syftet var att öka konkurrensen inom elförsörjningen och, så man, sänka priserna. Men med facit i handen har avregleringen tvärtom lett till betydligt högre avgifter. Enligt Villaägarnas Riksförbund steg elnätsavgifterna för typhushållet med i genomsnitt 47 procent mellan 1999 (då marknaden på allvar öppnades) och 2015. Som en jämförelse steg KPI med knappt hälften, 21 procent, under samma period. Den kraftigaste ökningen skedde från 2008 när priserna i snitt steg med 31 procent fram till 2015, samtidigt som KPI enbart steg med 6 procent.

Bara det senaste året har elnätsavgifterna ökat med i snitt 6 procent, enligt den s.k. Nils Holgersson-undersökningen, gjord av Sveriges fem största bostadsaktörer. Det är den kraftigaste ökningen på fem år och störst ökning står Vattenfall för med 15 procent. Det är generellt de största bolagen som står för de högsta avgifterna.

I och med det s.k. naturliga monopol som gäller för nätverksamheten, den avreglerade marknaden och en otillräcklig reglering från Energimarknadsinspektionen ges privata företag ett mycket stort spelrum. Elnätsavgiften som tas ut av elnätsbolaget avgörs i hög grad av var man bor, och det kan skilja tusentals kronor per år. För en genomsnittlig lägenhet står nätkostnaden för ungefär en tredjedel av elpriset, men i vissa fall utgör de ända upp till hälften av de totala elkostnaderna. Nätagifterna spelar alltså stor roll för det slutgiltiga priset hushållen betalar för sin el. Exempelvis blir kostnaden för ett typhus med en elanvändning på 20 000 kilowattimmar per år 12 120 kronor respektive 4 750 kronor beroende på om det är till Ellevio i Västsverige eller Ljungby Energinät i Småland man betalar. Det skiljer alltså 7 370 kronor per år bara i nätagift mellan två likadana hushåll beroende på om man bor i Grums eller i Ljungby.

De höga nätpriserna slår allra hårdast mot de människor som bor i Norrland eller i glesbygdsområden. Priset i Sundsvall och Ånge har t.ex. stigit med över 30 procent och i Berg med över 40 procent de senaste fem åren. En del nätområden är mindre befolkade än andra och det blir således mer ledning per hushåll att betala för. Men de orättvisa priserna kan ändå bara till viss del förklaras av skillnader i nätens täthet.

I och med den rådande monopolituationen har Energimarknadsinspektionen (EI) i uppdrag att reglera hur höga priser nätbolagen får ta ut. Trots detta har företagen lyckats få igenom avsevärda höjningar, inte minst genom att återkommande driva rättsprocesser mot EI. Tidigare rättsfall gör att det finns en överhängande risk för att priserna kommer att öka ytterligare inom den närmaste framtiden. Det är uppenbart att vinstmaximerande företag varken har något intresse av att hålla priserna nere eller att ta hänsyn till de samhällspolitiska effekter höjda avgifter kan få. Regeringen bör därför se till att enhetligare elnätstaxor införs för att utjämna de orättvisa skillnader som finns i dag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

2.2 Gemensamt ägande för gemensam nytta

Trots en nyligen fastslagen energiöverenskommelse mellan regeringen, Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna har man inte kunnat presentera något svar på de stigande elnätsavgifterna. I ett läge där både vanliga hushåll och svensk industri skulle drabbas hårt av ytterligare höjningar väljer man att låta marknaden sköta saken. Hittills har det enbart lett till dyrare elpriser för hushållen. Det krävs ett större politiskt ansvar för att motverka orimliga prishöjningar för konsumenterna. Den lagstiftning som reglerar intäktsramarna är alltför godtycklig. Ellagen bör därför ändras för att motverka oskäligen prishöjningar för konsumenterna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det är orimligt med så stora skillnader i nätavgifterna mellan stad och land, mellan regioner i Sverige och mellan olika bolag. Stegrande elnätsavgifter drabbar inte bara hushållen hårt utan slår också mot industrin och i förlängningen även mot jobben. Risken finns också att den nödvändiga omställningen till ett säkrare och mer tillförlitligt elnät inte heller kommer att ske i den takt som är nödvändig p.g.a. de olika bolagens ekonomiska förutsättningar.

För att säkra tillgången på el krävs ett elnät som är anpassat efter de behov som finns. Marknadsdesign och distribution har en avgörande roll för att uppnå effektbalans. Här har designen av elnätsavgifterna en central roll. Dagens fasta elnätsavgift påverkas inte av energieffektiviseringar. Elnätsavgifterna bör i stället utformas så att de skapar incitament för konsumenten att spara energi för att därigenom säkra tillgången på el. Den tekniska energiomställningen av energisystemet, med exempelvis småskalig energiproduktion, förändrar dessutom ägande- och produktionsstrukturerna så att framtidens energikonsumenter samtidigt är framtidens energiproducenter. Det ställer nya krav på infrastrukturen som länkar dem samman. Energikommissionen har i energiöverenskommelsen uppdragits att ta fram en rapport där olika möjliga marknadsdesigner beskrivs. Det är bra, men så länge marknaden styrs av privata vinstintressen kommer hushållen att hamna i kläm.

För Vänsterpartiet är det väsentligt att infrastrukturen för energisystemet, dvs. elnätet, är ägt av samhället genom exempelvis stat eller kommun. Den avreglering som gjordes har inte lett till vare sig lägre priser eller större trygghet för konsumenterna, tvärtom. Det är tydligt att elmarknaden behöver göras om i grunden. Elproduktionen behöver ses som en del av samhällets infrastruktur, som vi gemensamt bygger upp utifrån samhällsliga mål. Regeringen bör därför utreda möjligheten att göra det svenska elnätet samhällsägt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Birger Lahti (V)

Stig Henriksson (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Håkan Svenneling (V)

Jens Holm (V)

Hans Linde (V)

Emma Wallrup (V)